

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות פ"ה

- (א) **תפסוה אינהו- כ' המאירי**, "יראה לי מסוגיא זו שתפישת בעל חוב או אלמנה במטלטלין, בזמן שהיא מועלת, אינה צריכה קנין גמור כדרכי הקניות שבמקח וממכר", והביא רא"י מהא שהיו רוצים לתפוס הספינה, והא אין שייך לקנות ספינה אל ע"י מסירה או משיכה, וכאן ודאי לא הי' מסירה או משיכה, שהרי מסירה צריך דעת אחרת מקנה, שלא הי' כאן, ומשיכה לא מהני ברה"ר, והם היו מחזירים לומר דתפיסתם מהני משום שהיו אומרים מחריפתא דנהרא תפיסא לה, שהוא רה"ר. "ומ"מ, כל ששניהם תופשיין, הולכין אחר אותו שתפישתו ברורה יותר, וכו'". אולם ע' בהפלאה שנקט לדבר פשוט דלא כהמאירי, ודחה דמה שאמרו ר"פ ור"ה ברי' דר"י דאת תופס לב"ח וכו', היינו דאפי' אם תמשוך לסימתא, לא מהני תפיסתך, שהרי במקום שחב לאחריים הוא, אבל באמת עדיין לא הי' תפיסתם תפיסה כלל [אולם עדיין לא יישב עיקר ראיית המאירי, דהא משמע דהיו חולקים במי קנאו למעשה, וא"כ ע"כ הי' תפיסה מעליא, ואולי ס"ל דאח"כ משכו לסימתא, וצ"ע. גם יש לע' אם שייך להביא רא"י מדברי המאירי למש"כ ה**הנתיבות** (שר"מ, א'), דהיכא שהלוה מעות להיות פרעון חובו, הם נעשים ממילא של המלוה, ואי"צ מעשה קנין. ולכא' סוגיין הי' דומה לזה, כיון שהם תפסוה להיות פרעון לחוב שלהם. אולם אולי יש לדחות דכוונת המאירי לומר דמהני בתורת תפיסה, אבל אין כוונתו לומר שיש להם קנין ממש].
- (ב) **הכי אמר ר' נחמן, והוא שתפסה מחיים- יש להק'**, למה צריכין להא דר"ג, לימא דהל' כר"ע, ומה שיש ציורים דמודה ר"ע אין ענין כלל למעשה זו, הא סכ"ס העיקר להלכה הוא דתפיסה לא מהני. וע' בחי' **רעקא לעיל** (ריש פד): שהק' על לשונו של ר' נחמן "והוא" שתפסה מחיים, לימא שתפס מחיים. ותי' דבאמת יש לפרש כוונת שאלת הגמ' שם (ור"ע תפיסה לא מהניא כלל) דכולל ב' שאלות, א) האם תפיסה לר"ע דתפיסה מחיים מהני, ב) הא דס"ל לר"ע דנותנים ליורשים, האם זה דוקא היכא דהב"ח וכו' צריך שבועה, מהו הדין אם מאיזה טעם שהוא אי"צ שבועה, ולמשל אם הי' תוך זמנו, דאמרי' דחזקה א"א פורע תוך זמנו, או באומר נאמנת עלי ולירושי, ולכא' בכה"ג לא שייך סברת ר"ע דהני צריכי שבועה ויורשים אי"צ שבועה. וע"ז השיב ר' נחמן "והוא" שתפס מחיים, דהיינו מה דמודה ר"ע הוא דוקא היכא שתפס מחיים, ולא בצירור אחר. ועפ"ז כ' ליישב סוגיין, די"ל שהי' מצב דמאיזה טעם שהוא לא היו צריכין לשבועה, ולכן הי' מקום לומר דגם ר"ע מודה דבכה"ג אין נותנים ליורשים, ולכן אמר דאינו כן, הא אמר ר"ג והוא שתפס מחיים, דוקא בכה"ג מודה ר"ע.
- (ג) **מגו דיכולין לומר להד"מ יכולין נמי למימר סטראי נינהו- יש להק'**, הא לכא' זהו מגו להוציא, שהרי רוצה לגבות עוד פעם ע"י המגו, וכמה ראשונים ס"ל דמגו להוציא לא אמרי'. וע' בתוס' בב"ב (לב: ד"ה והלכתא), וכן הוא במדרכי כאן, דשאני הכא שיש לו שטר, וא"כ אי"ז חשיב מגו להוציא אלא מגו להחזיק. אולם ע' בקצות (פ"ב, י') שהביא מש"כ הרמב"ן **בשבועות**, דבאמת אין רא"י מהא דסטראי דאמרי' מגו להוציא, דבאמת המגו כאן הי' על המנה שכבר פרעו, וא"כ הי' בזה מגו להחזיק. ואף דממילא יכולין לגבות עוד פעם ממנו, מ"מ אי"ז חשיב מגו להוציא. וכ' הקצות, דנמצא דלפי הרמב"ן אין רא"י דהיכא שיש לו שטר חשיב מגו להחזיק [ואין מוכח דהרמב"ן ס"ל דע"י שטר חשיב מגו להוציא, די"ל דמה דפשיטא לי' טפי נקט. גם יש להביא רא"י מכאן דשי' הרמב"ן הוא דמגו להוציא לא אמרי', וכמש"כ **השב שמעתא** (א, כ"ד) בשם תשו' הרמב"ן].
- (ד) **יכולין לומר סטראי נינהו- כ' הר"ן** (מב: ברפיו), "ומהא שמעי' שמי שנושה בחבירו שני חובות, ופרע לו הלוה סתם, אינו יכול לומר שיהיו לפרעון חוב פלוני שמחמתם נתנם לו, אדרבה, הרשות ביד המלוה לומר מחמת חוב פלוני לקחתי", דאל"כ, מה לי דנאמן המלוה לומר סטראי, הרי יכול הלוה לומר דשלחו לפרוע חוב פלוני, אע"כ דהמלוה יכול לברור איזה חוב שירצה (והוסיף הר"ן דאפי' אם אמר הלוה בשעת הפרעון שדעתו לפרוע חוב פלוני, יכול המלוה לשתוק, ואח"כ יאמר דנטל המעות למלוה ע"פ, ולא הי' שתיקתו הודאה, אלא פקח הי' לתפוס למלוה ע"פ). **אבל ע' ברא"ש** (סי' ד') שחולק על הר"ן בזה, שכן דמה שצריך המלוה למגו, היינו משום דבלא מגו לא הי' נאמן לומר סטראי נינהו, דלאו טענה מעלייתא היא, שהרי יותר ברצון אדם פורע מלוה בשטר ממלוה ע"פ, ומבואר דס"ל להרא"ש דהלוה יכול לבחור איזה הלוואה הוא רוצה לפרוע. והק' **הקובץ שעורים** (ש"ה), לפי דעת הרא"ש מהו טענת סטראי כלל, הרי הלוה אומר ששלחו לפרוע המלוה בשטר. וכ' דצ"ל כמש"כ **המדרכי** (רי"ז), דהמגו הוא דיכול לומר דהשליח נתנו לו בפירוש לשם סטראי. והק' הקו"ש על הר"ן, אם באמת יכול המלוה לומר לאיזה חוב שירצה הוא, א"כ למה צריך מגו כלל, למה אינו נאמן סתם דקיבל המעות לסטראי. ותי' "וצ"ל כיון דליכא דררא דממונא, לאו כל כמיני' לשוויא ספק ע"י טענתו ולתפוס משל חבירו".
- (ה) **בת ר' חסדא קים לי בגוזה- כ' הרמב"ם** (סנהדרין כ"ד, א') שיש לדיין לרדן בדיני ממונות ע"פ הדברים שדעתו נוטה להן אמת. אם הדבר חזק בלבו שהוא כן, הרי דן כפי שהוא יודע. ולמשל לזה, הביא הרמב"ם ציור דהדיין יודע דהמחויב שבועה חשוד הוא, אז הרי יכול להפוך השבועה על שכנגדו. וכ' דגם יכול לסמוך על מי שקים לי' שאומר אמת, ואפי' עבד ואפי' אשה. וכ' הנושא כלים דהרמב"ם למד דין זה מסוגיין. וסיים הרמב"ם, "א"כ למה הצריכה תורה שני עדים, שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים, ידון ע"פ עדותן אע"פ שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר". וע"ע **ברדב"ן** שם ש' דמדברי הרמב"ם משמע שצריך הדיין לרדן כפי מה שהוא יודע, ואפי' אם הוא נגד העדאת עדים [ולא ביאר מאין משמע לו כן, ואולי מש"כ הרמב"ם דכל הנפק"מ של עדים הוא היכא שאינו יודע אם הם אמיתיים או לא, ולא כ' דנפק"מ דצריך להאמינם אפי' היכא שהוא כנגד מה שהוא יודע, משמע דבאמת אינו נאמן בכה"ג]. **וע' בנתיבות** (ט"ו, ב') שהק', דלפי דברי הרמב"ם (וכן פסק **השו"ע** שם [ה"ג]), איך שייך לומר דאפי' על מה שראה (ולא העיד) דאין עד נעשה דיין, הרי אין לך אומדנא גדולה מזה, ואם אין דיין קבלת עדות, דצריך לפסוק הדין ע"פ עדות דוקא, א"כ ודאי הסברא אומרת שיכול לפסוק ע"פ מה שהוא עצמו ראה וידע, אפי' אם אין בה דין עדות. ותי' דלא מהני אומדנא אלא לאורועי שטרא, וכמבואר בסוגיין, "קרענא ס"ד, אלא מרענא", או לענין מיפך שבועה, אבל להוציא ממון לא מהני. ומש"כ הרמב"ם דאומדנא מהני להוציא מיתומים, והוא נלמד מסוגיא דעמוד ב', וכגון בהא דאינו אמיד, כ' ה**הנתיבות** דשאני התם שהוא אומדנא לכל העולם, ובדבר שהוא אומדן לכל העולם, הר"ז בגדר עדות, ולכן מהני אף להוציא ממון [אולם יש לע', מה הק' הרמב"ם האא דחידש התורה דין עדים, הרי בידיעתו אינו יכול להוציא ממון, וא"כ ודאי צריך לחידוש של דין עדים לענין הוצאת ממון, וצ"ע]. **ומה** דבת ר' חסדא היתה נאמנת, אף דעל ידה אפוכי שבועה, ונמצא דהוציא ממון על פיה, כ' **המהרש"א** דאי"ז הוצאת ממון

כ"כ, כיון דשבועה מיהא בעי. וכ' התוס' ר"ד דאי"ז הוצאת ממון, אלא דבעצם היתה מחוייבת ממון, אלא שהיתה יכולה לישבע במקום תשלומין, וכיון דלא היתה יכול לישבע בפועל, כיון שהיתה חשודה בעיניו, ממילא הו"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע, ושפיר מפיק השבועה, ואי"ז חשיב הוצאת ממון על ידה. אבל הריטב"א פ"י דאשה זו היתה חייבת שבועת הנוטלין, וע"י בת ר' חסדא אפיך השבועה אשכנגדה, ונמצא דשכנגדה נשבע ונפטר, והו"ל החזקת ממון, ולא הוצאת ממון כלל.

(ד) **אלא מרענא שטרא אפומי** - פרש"י, ולא אודקק לגבות באותו שטר, ומקרקע נמי לא קרענא לי'. והק' בשטמ"ק בשם תלמידי ר' יונה, אם אין גובין בו, מה לי שאין קורעין אותו, הא מ"מ אינו יכול לגבות על ידו. ותי' דנפק"מ הוא לענין תפיסה, דאם קרענין השטר, אז אף אם תופס מפקינן מיני', אבל אם לא קרעי' השטר, נהי דאין גובין בה, אבל גם לא מפקינן מיני' אם תפס. וכ' דהנכון יותר ליישב הוא דמה דאמר' מרענא לי' אפומי, היינו בב"ד שלו, דכיון שהוא הי' מוחזק בעד זה שאמר פרוע, א"כ אאמין אותו שלא לגבות בה, אבל אניח השטר בידו, דהיום או מחר יבא בפני ב"ד שאינם מחזיקין איש זה לנאמן, וא"כ יצוה לו לגבות בשטר. אולם ע' בתוס' שהביא מהלך אחר, דמרענא לשטר היינו שלא יהי' יכול לגבות בלא שבועה.

(ז) **תיחי ותישתבע במתא** - כ' הר"ן (מג: בדפיו) דדין זה הוא דוקא במלוה ולוה, דיכול המלוה לכוף להלוה ללכת אל עיר אחרת לישבע לו שם, ומשום דעבד ליה לאיש מלוה, וגם מעיקרא הי' יכול לכפי' ללכת למקום הועד. אבל היכא שאינו יכול למכפי' ללכת לבית הועד, אז אינו יכול לכופו להשבע במקום אחר. אולם ע' ברא"ש (ז) שכ' דכיון ששניהם היו מעיר א', יכול התובע לומר להנתבע דכשאנו חוזרים לעירנו, תשבע לי, דאז י"ל דאולי תתבייש ותודה, אבל בעלמא אינו יכול לכוף הנתבע ללכת לעיר אחרת לישבע.

(ח) **אלמא מחזי כשיקרא** - ע' בקובץ שעורים בב"ב (ת"ר), שכ' דמוכח מכאן שאין עדות החותמין על ציווי של הבעל השטר לחתום, שהרי כאן, מלבד החשש של מחזי כשיקרא, היו יכולין לחתום על השטר, וכן הביא מהרמב"ן לעיל (כא:), אע"כ דעדותן הוא רק על המסירה מדעת הלוה, ע"ש עוד בזה.

(ט) **וליתא, מדר"נ וכו'** - נח' הראשונים בזה, הרי"ף לעיל (ח: בדפיו) כ' דגרסי' כאן דליתא להא דר' פפא, דהיינו דלא קיי"ל דחיישינן לשיקרא אפי' בנוגע לאשרתא דדייני, ולכן אף אם כתיבא מקמי דהעידו העדים על חתימתם, יהי' האשרתא דדייני כשר. אבל הרא"ש שם (פרק ב', סי' י"ט - כ') כ' דביאור הגמ' כאן כך הוא, דליתא לקושיית ר' פפי מהא דאשרתא דדייני, דהא בשאר שטרות לא חיישינן לשיקרא, והרא"י הוא מהא דאומר הי' ר' נחמן וכו', אבל בקיום שטרות שפיר חיישינן למחזי כשיקרא [ואולי משום דבמעשה ב"ד חיישינן טפין]. וע"ע בריטב"א כאן דכ' דהחילוק הוא דבדבר דשייך בי' מחזי כשיקרא, כגון אשרתא דדייני, חיישינן, אבל לענין הכתיבה, לא חיישינן לשיקרא.

(י) **אתא לקמי' דר' אמי... אתא לקמי' דר' נ"נ... אתא לקמי' דר' אבא** - יש לע', למה צריך לכל הני ציורים. וע' ברי"ף (מד. בדפיו) שהביא כל הציורים, וכ' "למימר דהלכה רווחת היא ולית בה פלוגתא", ומשמע דכוונתו לומר דלכך הביא הגמ' כל הני.

(יא) **אבל רגיל דעיל ונפיק וכו'** - ויש לע', אם לא נותנין להתובע, א"כ יש לע', האם היתומים יכולים להשתמש בו. כ' הרא"ש (סי' ח') בשם ר' יונה שיכולים להשתמש בו, דכיון שהוא ספק, ונמצא ברשות אביהם, ישתמשו בו, וכ' הרא"ש שכן מסתבר.

(יב) **קרוב ות"ח, ת"ח קודם** - ע' בשטמ"ק שהביא בשם רש"י במהדו"ק דהיינו אפי' אם הקרוב ראוי ליורשו, מ"מ הת"ח קודם. אבל מתלמידי ר' יונה הביא דדין דת"ח קודם הוא רק היכא שאין הקרוב ראוי ליורשו, אבל היכא דראוי הקרוב ליורשו, הקרוב קודם.

(יג) **המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו, מחול, ואפי' יורש מחול** - כ' הרמב"ם (מכירה ו', י"ב) דקנין שטרות אינו אלא מדרבנן, אבל מן התורה אין ראיות נקנות, אלא גוף הדבר הקנוי בלבד. לפיכך המוכר שטר חוב לחבירו עדיין יכול למחלו, ואפי' יורש מחולו. וכן הוא ש"י ר"ת שהובא בתוס' כאן, וכ"כ הרשב"א בב"ב (קמז:), בשם הרי"ף, דמה דיכול למחול החוב, היינו משום דכל המכירת שטרות אינו אלא מדרבנן. אבל הראב"ד השיג על הרמב"ם שם, דלא מן השם הוא זה, אלא משום דהלוה יכול לומר להלוקח, אני לא שעבדתי לך עצמי. וכן משמע מדברי רש"י כאן (ד"ה מחול), דכ' דא"ל ליה ללוקח, לאו בעל דברים דידי את. וע' בקצות (ס"ו, כ"ו) שביאר דכוונת רש"י הוא דמה דיכול הלוקח לתבוע מהלוה הוא רק מדין הרשאה מהמלוה, וכיון דהמלוה עצמו מחל החוב, א"כ אינו יכול להרשות לאחר לגבות החוב, וא"כ שפיר יכול הלוה לומר ללוקח לאו בעל דברים דידי את. בכיאר ש"י הראב"ד, כ' בחי' הגר"ח (סטנסילס, אות קכ"ח) בב' אופנים. א) דהמכירה שייך רק על השעבוד נכסים, אבל אין שייך למכור השעבוד הגוף, וא"כ כיון דעדיין השעבוד הגוף אצל המלוה, אם מחול שעבוד הגוף, ממילא פקע השעבוד נכסים. ב) כשמוכר הלוה השעבוד, אין הביאור דהשעבוד שהי' אצל המלוה הוא עכשיו אצל הלוקח, אלא דעדיין השעבוד מהלוה להמלוה, ורק דהלוקח קנה הזכות לגבות אותו שעבוד. אבל כיון דהמלוה עדיין הוא הבעלים על החוב, א"כ שפיר יכול למחלו. וע' בריטב"א בקידושין (מז:), בשם ר"ת, וביאר, דהא דלא אמרי' דכשמת מלוה בטל השעבוד הגוף, וממילא פקע החוב, היינו משום דאמר' דהוי כאומר בשעת מתן מעות דמשתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך כל זמן שלא תמחול לי.